

**CETATEA BIZANTINĂ DE LA NUFĂRU.
DESPRE PROBLEMELE UNUI SIT SUPRAPUS
DE O AȘEZARE CONTEMPORANĂ***

Oana Damian, Corneliu Andonie, Mihai Vasile

Investigațiile arheologice desfășurate continuu, începând din 1978, pe linia Dunării, pe malul drept al brațului Sf. Gheorghe, la circa 12 km aval de Tulcea (Fig. 1), în teritoriul intravilan al satului Nufăru (Fig. 2-3), au evidențiat existența unui important centru de tip urban din secolele X-XIV, adăpostit de zidurile unei fortificații ridicate *a fundamentis* de către Imperiul bizantin la sfârșitul secolului al X-lea, odată cu recucerirea de către acesta a regiunii Dunării de Jos, a doua, în ordine cronologică, cercetată din punct de vedere arheologic după fortificația similară din insula Păcuiul lui Soare. Săpăturile arheologice sistematice de la Nufăru, completate de intervenții de salvare, de descoperiri întâmplătoare sau de recuperare de materiale și situații, desfășurate în zonele libere sau publice și în cele urmând a fi afectate de intervenții constructive moderne, au permis colectivului de cercetare¹ a acestui sit conturarea unei imagini în special asupra viețuirii medievale de la Nufăru², parte integrantă a civilizației Dobrogei, surprinsă în special prin intermediul centrelor sale urbane de pe malul drept al Dunării și de pe țărmul Mării Negre.

Din cauza faptului că situl este suprapus de așezarea contemporană (reprezentând deci un sit arheologic de tip urban situat în mediu intravilan rural), cercetarea arheologică sistematică de la Nufăru, completată de intervenții de salvare și de descoperiri întâmplătoare, a avut și are un caracter special, punctual, concentrându-se asupra zonelor libere sau publice, și, în condiții determinate, asupra zonelor urmând a fi afectate de intervenții constructive moderne, cel mai adesea în imposibilitatea continuării sau extinderii săpăturilor în același loc, cu accent pe depistarea și urmărirea traseului incintei și a elementelor de fortificație, ceea ce lasă deci neridicate multe văluri de umbră, în special în privința studierii habitatului. În campaniile 1978-2002, cercetările arheologice s-au desfășurat în mai multe puncte de pe teritoriul satului Nufăru, numite fie după aspectul topografic, fie în funcție de obiectivul cel mai apropiat, fie după proprietarul terenului respectiv, fie după monumentul studiat, descoperindu-se o serie de complexe (Fig. 4):

* La baza acestei prezentări a stat o comunicare intitulată *Cetatea bizantină de la Nufăru între conservare și distrugere*, susținută la Simpozionul *Arhitectură, arheologie, restaurare*, Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan", aprilie 2000.

¹ Din componența colectivului arheologic au făcut parte de-a lungul anilor regretata cercetătoare Silvia Baraschi (Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan"), Neculai Moghior (Muzeul Militar Central), Gh. Mănușu-Adameșteanu (Muzeul „Deltei Dunării” Tulcea, actualmente la Muzeul Municipiului București), Oana Damian (Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan"), Corneliu Andonie (Muzeul Militar Național), Paul Damian și Mihai Vasile (Muzeul Național de Istorie a României), Aurel Stănică (Institutul de Cercetări Eco-Muzeale Tulcea).

² În privința identificării sitului în topografia ponto-danubiană, numelui de Proslavița cunoscut din cartografia evului mediu i s-a suprapus numele așezării de la Prislava-Nufăru, completată cu omologarea Proslavița-Bruscavița din actele notarului genovez Antonio di Ponso, propunându-se astfel identitatea *Proslavița - Bruscavița = Prislava (= Nufăru)* (Baraschi 1989, 52-68; Baraschi 1991, 399-409). Alte opinii la Atanasov 1994, 109-128; Mănușu-Adameșteanu 1998, 83-85; Mănușu-Adameșteanu 2001, 64-65.

1. **Piatră**, campaniile 1978-1979, 1983, 1985-1988, 1998, turn și locuință romano-bizantine, locuințe, sec. X-XI, XIII, necropolă, sec. XI-XII;
2. **Râpă**, campaniile 1978-1981, 1983, 1988, 1998, „zid-baraj”, sec. XI;
3. **Bloc**, campania 1980, locuințe și gropi menajere, sec. XII;
4. **Căminul cultural**, campania 1981, zid de incintă sudic, sec. X, morminte sec. X-XII, locuințe, gropi aparținând epocii fierului, morminte de inhumație descoperite în 1999 pe strada Căminului cultural / Bisericii / DS 289;
5. **Dispensar**, campaniile 1983, 1988-1989, 1992-1993, 1995, 2000, zid de incintă estic cu turn, sec. X, ziduri, sec. XI-XIII, locuințe și gropi menajere, sec. XI-XIII;
6. **Școală**, campania 1982, gropi medievale, necropolă târzie, sec. XVII-XVIII;
7. **Proprietatea Ștefan Ene**, campaniile 1990-1991, zid de incintă vestic cu turn, sec. X, locuințe, sec. XI;
8. **Bufet**, campaniile 1992-1997, locuințe și gropi menajere, sec. IV-III a.Chr., I a.Chr.-I p.Chr. și XI-XIII;
9. **Proprietatea Vasile Dumitrescu**, campaniile 1993-1995, 1998, ziduri, sec. XI, XIII, locuințe și gropi menajere, sec. X-XIII;
- 10-11. **Străzile** ce coboară spre Dunăre (DS 96, 67), campania 1995, zid de incintă nordic, sec. X, locuințe și gropi menajere medievale;
12. **Proprietatea Dumitru Ene-Strutinschi**, campania 1997, locuințe și gropi menajere, sec. XI-XIII;
13. **Proprietatea Mihai Pârvu**, campania 1999, zid de incintă, eventual cu turn interior, locuințe și gropi menajere, sec. X-XII;
14. **Proprietatea Ioan Butuza**, campania 1999, turn romano-bizantin, locuințe și gropi menajere, sec. X-XIII;
15. **Proprietatea Enache Șinghi = Trecere bac**, campaniile 1999-2002, instalație portuară, sec. X, locuințe, gropi menajere, morminte de inhumație, sec. XI-XIII;
- 16-17. Cuptoare de olărie, sec. X-XII;
18. **Proprietatea Valentin Donciu**, campania 1998, locuințe, sec. XII;
19. **Proprietatea Adrian Petre**, campaniile 2000-2002, locuințe și gropi menajere, sec. X-XIII;
20. **Proprietatea Ilie Rubanschi**, campania 2002, locuințe, sec. X-XIII;
- 21-22. Necropole, sec. X-XI.

Indiferent că a fost vorba de cercetare sistematică (în punctele **Piatră**, **Râpă**, **Dispensar**, **Bufet**), de sondaje (**Școală**, străzile ce coboară spre Dunăre DS 96, 67), de săpături de salvare ocazionale de necesitatea descărcării de sarcină arheologică a unor terenuri, din rațiuni obștești (**Bloc**, **Căminul cultural**) sau private (**proprietățile Ștefan Ene**, **Vasile Dumitrescu**, **Dumitru Ene-Strutinschi**, **Valentin Donciu**, **Mihai Pârvu**, **Ioan Butuza**, **Enache Șinghi** = punctul **Trecere bac**, **Adrian Petre**), de distrugerii având cauze naturale (cuptoarele de olărie și necropolele din zonele sudică și vestică a așezării), de recuperări de

materiale și situații, obiectivele au constat din cercetarea fortificației bizantine, a viețuirii și necropolelor din sec. XI-XIII, precum și a vestigiilor aparținând viețuirii anterioare.

Cele mai vechi urme de locuire de la Nufăru aparțin perioadei hallstattiene, surprinse stratigrafic în punctul **Căminul cultural**³. Al doilea moment de viețuire se plasează în cea de-a doua epocă a fierului, fapt înregistrat în punctele **Piatră, Căminul cultural și Bufet**⁴. Materiale aparținând epocilor romană și romano-bizantină au apărut *passim* sau în cadrul săpăturilor în punctele **Râpă, Bloc, Dispensar, Bufet**, proprietatea Dumitrescu, dar nu concentrate într-un strat caracteristic⁵, asociate cu un material monetar destul de restrâns cantitativ (circa 50 de piese începând cu Traian și până în vremea împăratului Heraklios)⁶. Descoperite într-un nivel bine definit, materialele romane apar deocamdată numai în capătul nordic al promontoriului, în zona **Piatră (Km 104**⁷ și pe proprietatea Ioan Butuza⁸), unde au fost descoperite complexe de locuire și două turnuri de supraveghere a liniei Dunării, databile în secolele IV-VI, ce ar trebui puse în relație cu semnalarea peste Dunăre, la Ilgani de Jos, a unor ziduri de fortificație, primele construcții de piatră atestate arheologic în spațiul Deltei Dunării⁹. Aceste descoperiri sugerează existența în zona Nufăru-Ilganii de Jos a două fortificații de piatră, plasate de o parte și de alta a Dunării, constituind un sistem complex cu rol defensiv și eventual comercialo-vamal ce străjuia circulația pe Dunăre¹⁰, dar fără a putea oferi deocamdată prea multe informații despre așezarea romană.

Începând cu secolul al X-lea, când este ridicată *a fundamentis* cetatea de către Imperiul bizantin sub conducerea împăratului Ioan I Tzimiskes¹¹, s-a locuit intens pe toată suprafața promontoriului, urmele de viață din epoca medievală găsindu-se până la o distanță de 7-800 m de malul Dunării, viețuirea în cadrul cetății de la Nufăru fiind de lungă durată, atingând veacul al XIV-lea. Viața în așezarea medievală de la Nufăru se derula în spațiul delimitat de zidul de incintă bizantin¹², ridicat la sfârșitul secolului al X-lea, surprins sub forma unor tronsoane, reperate pe laturile de sud¹³, est¹⁴, vest¹⁵ și nord¹⁶ ale promontoriului nufărean, al cărui contur

³ Baraschi, Moghior 1983, 135, 138.

⁴ Baraschi, Moghior 1983, 135, 138; Damian, Andonie 1997, 40; Damian, Andonie 1998, 45-46; Damian, Andonie 1998a, 27-34 și n.3-4.

⁵ Baraschi, Moghior 1980, 124; Baraschi, Moghior 1981-1982, 81.

⁶ Mănușu-Adameșteanu 1998, 79 și notele 4-6.

⁷ Baraschi, Moghior 1979, 187-189; Baraschi, Moghior 1980, 130; Baraschi, Moghior 1984-1985, 145; Damian, Andonie 1997a, 62 și nota 3.

⁸ Damian, Andonie, Vasile 2000, 67-68.

⁹ Baraschi, Moghior 1979, 189; Baraschi, Moghior 1984-1985, 145; Damian, Andonie 1997a, 62.

¹⁰ Baraschi, Moghior 1979, 191.

¹¹ Baraschi, Moghior 1984-1985, 146. Baraschi 1991, 403; Damian, Andonie 1997a, 62; Mănușu-Adameșteanu 2001, 64 subliniază faptul că prezența celor două exemplare monetare bizantine din clasa A 1 și repartiția celor din clasa A 2 permit afirmația, fără rezerve, că ridicarea acestei cetăți datează din vremea domniei lui Ioan Tzimiskes.

¹² Damian, Andonie 1997a, 62.

¹³ Baraschi, Moghior 1983, 134-139, fig.1-2; Baraschi, Moghior 1984-1985, 149; Mănușu-Adameșteanu 1991a, 514-515.

¹⁴ Baraschi, Moghior 1984-1985, 147-149, fig. 3; Damian, Andonie 1997a, 62; Damian, Andonie, Damian 1994, 42; Andonie 1995, 16-17, fig. 21; Andonie, Damian, Damian 1996, 81-82;

¹⁵ Damian, Andonie 1997a, 62-63; Damian, Andonie, Damian 1994a, 167-182; Andonie 1995, 15, fig.18.

¹⁶ Andonie 1995, 18, fig. 23-24; Andonie, Damian, Damian 1996, 82.

se pare că îl urmărea. Este vorba de ziduri masive, de 2,70 m grosime, ajungând până la 2,90 m în dreptul crepidei fundației, păstrate pe înălțimi ce depășesc 3 m în zonele în care terenul le-a adăpostit mai bine, cu paramente aspectuoase, lucrate din blocuri calcaroase de piatră, bine fasonate, legate cu mortar alb, rosturile fiind umplute cu mortar hidrofug roz,¹⁷ și emplecton, reprezentat de pietre mici și mijlocii înecate în mortar obișnuit, prezentând *crepidae* late de 0,25 m în zona în care fundația compusă din pietre nefasonate se delimitează de elevație sau socluri chiar la baza fundației. Incinta fortificată a fost prevăzută cu turnuri masive de formă rectangulară, dintre care doar două au putut fi reperate și cercetate parțial, unul aparținând zidului de incintă estic (în curtea dispensarului uman), demantelat din vechime, din care s-au păstrat doar primele blocuri din fundația laturii sale sudice, celălalt, făcând corp comun cu zidul de incintă vestic (proprietatea Ștefan Ene), mai bine păstrat, dar suprapus actualmente de o construcție (localul **Prislav**). Legătura dintre aceste turnuri și cetate se realiza prin culoare de acces ce traversau zidul de incintă, înalte de circa 2 m și late de 0,90 - 1,10 m, cu intrări/ieșiri îngrijit lucrate, cu plaoane sprijinite pe bârne de lemn, ale căror urme se păstrează în mortar, cu nivele de călcare reprezentate fie de lespezi de piatră prinse cu mortar, fie de plăci compacte de mortar hidrofug roz, înglobând în cetate și lespezi de șist verde. O intensă activitate constructivă la nivelul fortificațiilor se înregistrează și într-o etapă mai târzie, fapt indicat de prezența în centrul satului (punctul **Dispensar**) a două ziduri suprapuse, demantelate din vechime până la baza lor, din care s-a mai păstrat un rând de blocuri, aparținând unor construcții înălțate succesiv între sfârșitul secolului X și mijlocul secolului al XIII-lea. Unul, gros de 2,50 m, cu o pronunțată formă semicirculară, cu o deschidere interioară de 3,80 m, compus din blocuri calcaroase și de șist verde, de mărime mijlocie, dispuse pe cant, reprezentând, eventual, frontul unui turn târziu (sfârșitul secolului XI - secolul XII), iar celălalt, surprins pe o lungime de 8 m, orientat VNV-ESE, compus din blocuri de piatră, unele de dimensiuni considerabile, așezate pe cant sau oblic, legate cu un mortar alb de calitate foarte slabă, extrem de friabil, inconsistent, cu un conținut scăzut de nisip foarte fin, fiind demantelat până la primele rânduri ale fundației în a doua parte a secolului al XIII-lea, după cum arată materialul ceramic provenit din groapa sa de demolare. Cele descrise mai sus atestă, cel puțin pentru zona amintită, o foarte interesantă și intensă activitate constructivă, urmată de fiecare dată de demolare totală, desigur în vederea refolosirii pietrei¹⁷. Cercetările desfășurate în marginea râpei din partea de sud-est a satului au documentat existența resturilor unui zid de piatră, urmărit pe o lungime de aproape 70 m, având o lățime variind între 1,80 și 2,40 m și o înălțime păstrată cuprinsă între 1,90 și 5,90 m, dintre care astăzi cea mai mare parte se află sub nivelul drumului din apropiere. Paramentele sale sunt alcătuite din blocuri calcaroase rectangulare, fațetate cu grijă, prinse cu mortar alb și, pe alocuri, hidrofug, conținând cărămidă pisată. Emplectonul este constituit din blocuri sparte de piatră, “înecate” în același mortar. Pe o anumită porțiune a sa, zidul a fost demantelat parțial, atât în înălțime, cât și lateral, paramentele sale fiind demontate până la mare adâncime, ceea ce s-a păstrat fiind de fapt miezul zidului, cu o grosime de 2,20 - 2,40 m și o înălțime de 3 m. Tronsonul cercetat, având orientarea VSV-NNE, prezintă o tendință de răsucire spre sud, lăsând impresia că, urmărind configurația terenului, împresoară ca o „cingătoare de ziduri” platoul înalt din centrul actualului sat, putând

¹⁷ Baraschi, Moghior 1984-1985, 146-147.

reprezenta unul din “zidurile-baraj” de la Nufăru, databil la începutul secolului XI¹⁸. Tot în zona nordică a așezării, cea mai delicată și mai vulnerabilă din punctul de vedere al raportului între densitatea vestigiilor arheologice și intensitatea activității constructive actuale, la sud de barul „Sf. Gheorghe”, foarte aproape de punctul de traversare a Dunării cu bacul spre deltă, pe proprietatea Șinghi, a fost descoperit un tronson, vizibil pe o lungime de peste 14 m, din ceea ce considerăm a fi instalația portuară a cetății, constând dintr-un zid lipit de stânca promontoriului, cu parament doar pe fața sa nordică, dinspre Dunăre, din blocuri de dimensiuni mari, lat de 2 m și păstrat pe o înălțime de 1,80 m, cu un pavaj din piatră mărunță, înclinat la circa 45 de grade, ce coboară spre apă¹⁹. Precizăm că, în ceea ce privește tronsoanele de ziduri de incintă menționate, unele au fost reperate pe străzile satului și deci acoperite urgent după cercetare (cel de nord, descoperit pe DS 67 și cel de sud, vizibil pe strada Căminului cultural /Bisericii/ DS 289 - Fig. 6), alt tronson, aparținând zidului de incintă vestic cu turn, se află pe un teren particular și este suprapus de construcții (pe proprietatea Ștefan Ene, sub actualul local **Prislav** - Fig. 7), numai o parte a zidului de incintă estic cu turn fiind descoperită într-un loc public, curtea dispensarului uman, și pretându-se la o acțiune de conservare și punere în valoare materializată sub forma unei construcții de protecție amenajată special deasupra monumentului, spațiului obținut urmând a i se conferi ulterior valoare muzeistică (Fig. 8). Zidul de incintă, lat de 2 m și păstrat pe înălțimea de 3 m, despre care presupunem în acest moment că ar putea reprezenta o dublare spre interiorul cetății a fortificației nordice, descoperit pe fosta proprietate Mihai Pârvu, surprins prin sondaje pe o lungime de circa 15 m²⁰, a fost distrus în perimetrul construit al viitoarei locuințe a celui amintit, blocându-se totodată cercetarea în toată curtea sa (Fig. 9).

Habitatul din secolele X-XIII, studiat în punctele **Bloc**²¹, **Căminul cultural**²², **Dispensar**²³, **Bufet**²⁴ și pe **proprietățile Șt. Ene**²⁵, **Dumitrescu**²⁶, **D. Ene-Strutinschi**²⁷, **Donciu**²⁸, **Pârvu**, **Butuza**, **Șinghi**²⁹, **Petre**³⁰, este definit de complexe de locuire, amenajate la adăpostul zidurilor de incintă bizantine, dar și în afara lor, în punctul **Piatră**³¹, pe latura estică³², respectiv vestică,

¹⁸ Baraschi, Moghior 1979, 187, fig.1-2; Baraschi, Moghior 1980, 123-125, fig.1; Baraschi, Moghior 1981-1982, 69-78, fig.1-6; Baraschi, Moghior 1984-1985, 146-147.

¹⁹ Damian, Andonie, Vasile 2000, 67.

²⁰ Damian, Andonie, Vasile 2000, 67.

²¹ Baraschi, Moghior 1981-1982, 77-81, fig.7-9; Baraschi, Moghior 1984-1985, 149.

²² Baraschi, Moghior 1983, 137-138, fig.2; Mănușu-Adameșteanu 1983, 472-473; Baraschi, Moghior 1984-1985, 149.

²³ Baraschi, Moghior 1984-1985, 149; Damian, Andonie 1997a, 63.

²⁴ Damian, Andonie 1997a, 63; Damian, Andonie, Damian 1995, 59-60; Andonie, Damian, Damian 1996, 81; Damian, Andonie 1997, 40; Andonie 1995, 16-18.

²⁵ Damian, Andonie 1997a, 63; Andonie 1995, 16.

²⁶ Mănușu-Adameșteanu 1994, 42-43; Damian, Mănușu-Adameșteanu, Andonie 1995, 60; Mănușu-Adameșteanu 1996, 81-82; cercetări 1998 și 2002.

²⁷ Damian, Mănușu-Adameșteanu 1998, 46.

²⁸ Nivel de locuire aparținând secolului XII identificat în 1998.

²⁹ Damian, Andonie, Vasile 2000, 67-68.

³⁰ Damian, Andonie, Vasile 2001, 164; Damian, Andonie, Stănică, Vasile 2002, 217-218.

³¹ Baraschi, Moghior 1980, 126, 130; Damian, Andonie 1997a, 63.

³² Materiale recuperate în campania 1999, la est de zidul de incintă estic, pe str. Școlii (DS 137), documentează o locuință aparținând secolului XI.

a promontoriului³³, constatându-se o extindere a orașului medieval dincolo de zidul de incintă sudic, până în dreptul fortificației de la **Râpă**³⁴. Locuințele sunt reprezentate atât de încăperi adâncite în pământ, cât și de case ridicate la suprafața solului, documentate uneori doar prin resturi de podele de pământ galben, chirpici ars, fragmente de lemn carbonizat, aliniamentele gropilor de par sau temelii simple din blocuri de piatră, având instalații de încălzit-gătīt, constând în vetre și cuptoare din pietre legate cu lut, înconjurate de gropi menajere, uneori dotate cu gropi de provizii și anexe gospodărești. Reflectând, ca și celelalte centre urbane de la Dunărea de Jos, un nivel edilitar modest³⁵, așezarea de la Nufăru nu cunoaște în general construcții monumentale din piatră sau cărămidă, cu excepția unei locuințe cu pavaj din cărămizi romane refolosite, databilă în secolul al XI-lea, cercetată pe proprietatea Dumitrescu³⁶ și a unui complex cu ziduri de piatră susceptibil de a fi datat în secolul al XII-lea, reperat în curtea căminului cultural³⁷.

Dezvoltarea meșteșugurilor este ilustrată de existența în zona *extra muros* a unui complex de cuptoare din secolele X-XI, amplasat în partea vestică a așezării³⁸, ca și a unui alt cuptor, descoperit aproape de limita sudică a așezării, care a funcționat în ultimul deceniu al secolului al XI-lea și la începutul secolului al XII-lea³⁹, instalații destinate arderii ceramicii comune. Au fost parțial cercetate mai multe necropole de inhumație creștine, datate în sec. XI-XIII⁴⁰, identificate în partea de sud a satului⁴¹, în zona de vest, în vecinătatea complexului de cuptoare⁴², pe promontoriu, în punctul **Piatră** și în zona instalației portuare⁴³, precum și la sud de fortificația din zona Căminului cultural⁴⁴ și în preajma Școlii⁴⁵.

Habitatul medieval din cetatea de la Proslavița-Nufăru este reprezentat și printr-un material arheologic foarte variat, întâlnit și în alte cetăți-orașe din Dobrogea bizantină, constând în primul rând din ceramică, confecționată local și provenind din centrele bizantine balcanice sau nord-pontice⁴⁶, unelte, obiecte de uz casnic, arme, piese de harnașament, obiecte

³³ Cercetările efectuate în campania 2002 pe proprietatea Ilie Rubanschi au documentat complexe de locuire databile în sec. XI-XIII.

³⁴ Observații făcute în 1981 cu prilejul lucrărilor de alimentare cu apă a satului Nufăru (Mănuclu-Adameșteanu 1991a, 514-515).

³⁵ Baraschi 1991a, 139.

³⁶ Mănuclu-Adameșteanu 1994, 43; cercetări 1998.

³⁷ Baraschi 1991a, 140, n. 31.

³⁸ Mănuclu-Adameșteanu 1998, 81.

³⁹ Mănuclu-Adameșteanu 1991, 57-74; Mănuclu-Adameșteanu 1998, 81.

⁴⁰ O periodizare a necropolelor la Baraschi, Moghior 1984-1985, 149; Mănuclu-Adameșteanu 1991a, 515-516.

⁴¹ Mănuclu-Adameșteanu, Mănuclu-Adameșteanu 1986, 211 și n. 3; Mănuclu-Adameșteanu 1998, 82.

⁴² Mănuclu-Adameșteanu 1991a, 515; Mănuclu-Adameșteanu 1998, 82.

⁴³ Damian 1993, 81-113 și cercetări inedite 1998. Aceleiași mari necropole i se pot înscrie și mormintele descoperite în punctul *Trecere bac* (Damian, Andonie, Vasile 2000, 68; Damian, Andonie, Vasile 2001, 164; Damian, Andonie, Stănică, Vasile 2002, 216).

⁴⁴ Baraschi, Moghior 1983, 138; Mănuclu-Adameșteanu 1983, 470-473; Mănuclu-Adameșteanu 1984, 364; Mănuclu-Adameșteanu, Mănuclu-Adameșteanu 1986, 211-212; Mănuclu-Adameșteanu 1998, 82; Damian, Andonie, Vasile 2000, 68.

⁴⁵ Baraschi, Moghior 1984-1985, 149.

⁴⁶ Mănuclu-Adameșteanu 1984, 363-374; Baraschi, Damian 1993, 237-277; Damian 1996, 188-189.

de podoabă, de port și de cult⁴⁷, ce documentează relații de schimb comercial nu numai cu regiunile mai apropiate, dar și cu Bizanțul și Kievul, precum și o mare cantitate de monede, bizantine în marea majoritate, dar și tătărești, emisiuni locale, imitații bulgărești, imitații latine, sârbești⁴⁸ și câteva sigilii⁴⁹, subliniind relațiile dintre gurile Dunării, unde se afla Nufăru, și alte zone ale imperiului bizantin, fapt ce confirmă încă o dată importanța așezării urbane de la Nufăru în cadrul limes-ului danubian.

În sec. XI, așezarea bizantină de tip urban de la Nufăru a cunoscut probabil cea mai mare dezvoltare, fapt sugerat de suprafața mare ocupată și de multitudinea și varietatea descoperirilor arheologice⁵⁰, orașul extinzându-se probabil sub forma unui *suburbium*, cuprins între zidul de pe strada Căminului cultural și fortificația de la **Râpă**. Un moment de cumpănă în istoria așezării l-au constituit probabil invaziile pecenegilor și cumanilor de la sfârșitul acestui secol, locuirea restrângându-se spre malul Dunării⁵¹. De mare însemnătate este faptul că la Nufăru se documentează în forme bogate și variate (ceramică, podoabe, arme, unelte, monede) o locuire datând din secolul al XII-lea⁵². Or, până la descoperirile amintite, se cunoștea o singură așezare medievală în Dobrogea unde existau niveluri de viațuire din veacul respectiv și anume la Dinogetia-Garvăn. Demn de remarcat este de asemenea faptul că la Nufăru există o continuitate de viațuire care, din păcate, lipsește atât la Păcuiul lui Soare, cât și la Dinogetia-Garvăn. Ca atare, așezarea medievală fortificată de la Nufăru, cu niveluri de locuire surprinse stratigrafic din secolul al X-lea până în cel de-al XIII-lea veac, oferă posibilitatea studierii culturii materiale din Dobrogea pe durata acestor veacuri, fără întreruperi. Probabil distrusă în vremea invaziei tătare⁵³, așezarea se reface mai târziu, după cum o demonstrează unele materiale ceramice și numismatice aparținând veacurilor XIII-XIV. Deocamdată nu au fost surprinse niveluri caracteristice veacurilor XIV-XV, dar în anumite puncte au apărut materiale medievale târzii, ulterioare veacului al XV-lea. Constatăm o curbă descendentă a tuturor descoperirilor din secolele XIII-XIV, atât din punct de vedere calitativ, cât și din punct de vedere cantitativ. Ultima fortificație de la Nufăru datează de pe la jumătatea veacului al XIII-lea⁵⁴, după care informațiile devin foarte relative. Pentru a doua jumătate a

⁴⁷ Mănușcu-Adameșteanu 1984a, 225-230; Damian, Damian 1995-1996, 233-244 ; Mănușcu-Adameșteanu 1998, 84.

⁴⁸ Oberländer-Târnoveanu, Mănușcu-Adameșteanu 1984, 257-266; Mănușcu-Adameșteanu 1991a, 497-554; Oberländer-Târnoveanu 1998, 71-106; Mănușcu-Adameșteanu 1998, 81-82 (vezi și Mănușcu-Adameșteanu 2001, 63, 224, 297-307, 338-340 – 1638 exemplare).

⁴⁹ Sigiliile descoperite la Nufăru aparțin următorilor: Basileios Apokapes, magistres, vestes și dux, sec. XI (Baraschi, Moghior 1980, 132, fig.7/1; Barnea 1983, 263, 267-269; Barnea 1986, 270-271, fig. 1; Barnea 1987, 84-85, nr. 7); Basilakes, duce, 1078, (Barnea 1990, 327-330, nr. 16; Barnea 1993, 61-65, nr. 9); Constantin Anemas, spătar și inspector al themei Armeniacilor, 1075 (Barnea 1983, 267-268, pl. 1/4); Georgios Spanopoulos, vestarh ?, sec. XI-XII/sfârșitul sec. XI (Barnea 1996, 219-220, nr. 9; Barnea 1997, 97-98, nr. 6); Mănăstirea Kokkinobaphos, sec. XI-XII (Barnea 1985, 34-35, pl. 1/4); Ioan, particular, sec. XI (Barnea 1995, 109, nr. 19), Ioan Dokimastes, particular, sec. XI (Barnea 1990, 330-331, nr. 17); Nichita, particular, sec. XI (Barnea 1990, 331, nr.18), Kyriakos, ex-consul, sec. VII (Barnea 2000, 107-108, nr. 5), cărora li se adaugă încă trei descoperite cu ocazia săpăturilor arheologice, deocamdată inedite.

⁵⁰ Mănușcu-Adameșteanu 1991a, 515; Mănușcu-Adameșteanu 1998, 80.

⁵¹ Mănușcu-Adameșteanu 1998, 80.

⁵² Mănușcu-Adameșteanu 1991a, 513; Mănușcu-Adameșteanu 1998, 80.

⁵³ Baraschi, Moghior 1984-1985, 148; Mănușcu-Adameșteanu 1998, 80; Mănușcu-Adameșteanu 2001, 64.

⁵⁴ Baraschi, Moghior 1984-1985, 147.

secolului al XIII-lea și prima jumătate a secolului al XIV-lea nu cunoaștem încă depuneri arheologice sau complexe de locuire, singurele informații rezumându-se la câteva descoperiri monetare ale Hoardei de Aur și monede sârbești și bosniace⁵⁵. Sfârșitul așezării ridică multe probleme, singurul reper ce-l avem la dispoziție fiind oferit de monedele sârbești, pe baza cărora se poate aprecia că locuirea mai continua pe la jumătatea secolului al XIV-lea.

Din cercetările arheologice a reieșit existența în cadrul sitului de la Nufăru atât a unor monumente de piatră legate cu mortar, pretabile conservării și chiar unei restaurări parțiale, cât și prezența a numeroase structuri perisabile de tipul complexelor de locuire, care, imposibil de conservat *in situ*, trebuie atent cercetate și înregistrate.

Situarea în intravilanul satului Nufăru a determinat supunerea sitului arheologic de aici unei continue agresiuni din partea factorului uman⁵⁶, de la nivelul locuințelor tradiționale, cu fundații nu foarte profunde, la manifestările pe scară mai largă din anii '80 și căpătând accente dramatice după 1989, odată cu avântul constructiv înregistrat în această zonă situată foarte aproape de orașul Tulcea și la „începuturile” deltei, pe un traseu turistic destul de frecventat. Astfel, dacă înainte de 1989 intervenții de salvare au fost efectuate cu ocazia săpării gropii fundației unicului bloc din sat (**Bloc**, 1979-1980)⁵⁷ și a amenajării șanțurilor pentru alimentarea cu apă a localității (1981)⁵⁸, după 1989, cu excepția cercetărilor începute anterior (**Dispensar**) și a unei săpături sistematice, dar inițiate tot sub imperative de ordin constructiv (**Bufet**), majoritatea acțiunilor arheologilor au avut caracter de salvare, fiind determinate de construirea de locuințe familiale și amenajări gospodărești (**proprietățile Ștefan Ene, Dumitrescu, Dumitru Ene - Strutinschi, Donciu, Pârvu, Butuza, Șinghi, Petre**).

Înainte de anul 2000, în pofida existenței unor prevederi legislative suficient de precise referitoare la protecția patrimoniului arheologic, începând cu *Constituția României*, în care se stipulează în art. 135 că bogățiile de orice natură ale subsolului fac obiectul exclusiv al proprietății publice, continuând cu dispozițiile legale conținute în *Legea fondului funciar nr. 18/1991*, *Legea autorizării construcțiilor nr. 50/1991*, *Ordonanța Guvernului nr. 68/1994 privind protejarea patrimoniului cultural național*, aprobată prin *Legea nr. 41/1995*, *Legea protecției mediului nr. 137/1995*, *Legea minelor nr. 61/1998*, *Legea proprietății publice nr. 213/1998*, pentru a nu aminti decât obligativitatea obținerii avizului Ministerului Culturii și al Ministerului Lucrărilor Publice și Amenajarea Teritoriului pentru autorizarea construcțiilor în arii protejate, în cazul săvârșirii de infracțiuni, putând fi sesizate organele de urmărire penală, monumentele, ansamblurile și siturile istorice în general și situl de la Nufăru, în special, au fost mereu mai degrabă supuse distrugerii antropice decât conservării, protejării și, cu atât mai puțin, restaurării.

Din punct de vedere științific și al protecției patrimoniului arheologic, cercetările de la Nufăru au fost de cele mai multe ori parțiale, au intervenit fie după ce fuseseră deja degajate într-o anumită măsură monumentele (turnul de pe latura vestică a zidului de incintă - proprietatea Ștefan Ene sau zidul de pe proprietatea Pârvu), fie după ce fuseseră trasate deja tranșeele pentru fundațiile caselor (cazul proprietăților Donciu și Butuza, extinderea săpăturii

⁵⁵ Mănuclu-Adameșteanu 1998, 81 și n. 20-23.

⁵⁶ Încă de la prima campanie arheologică, s-a remarcat faptul că cercetarea de la Nufăru capătă un pregnant caracter de salvare (Baraschi, Moghior 1979, 187, n. 3).

⁵⁷ Mănuclu-Adameșteanu 1998, 81, n. 19.

⁵⁸ Mănuclu-Adameșteanu 1991a, 514-515.

făcându-se în condiții extrem de grele), fie după ce se excavaseră suprafețe impresionante, controlul stratigrafic putând fi făcut ulterior doar prin intermediul unor casete modeste (proprietatea Dumitru Ene-Strutinschi). În câteva situații, cercetarea arheologică a fost bine demarată, dar fie a fost întreruptă în mod abuziv de proprietari (prin acoperirea cu pământ - proprietatea Dumitrescu), fie a fost afectată de intervenții brutale (proprietatea Șinghi - deși nu a fost afectat monumentul propriu-zis, utilizarea mijloacelor mecanice pentru decaparea pantei dealului la baza căruia se află zidul debarcaderului a dus la distrugerea depunerilor arheologice și la afectarea complexelor adiacente instalației portuare: turnuri, locuințe, morminte, precum și a relațiilor stratigrafice dintre elementele descoperite în zonă și a implicat un volum uriaș de muncă pentru îndepărtarea pământului depus în mod abuziv pe vestigii și în zona înconjurătoare – Fig. 10). Într-un singur caz, intervenit, este adevărat, în toamna anului 2000, proprietatea Petre, cercetarea s-a putut desfășura după criterii exclusiv științifice, cu acceptul elegant și răbdător al deținătorului terenului, dar cu riscul imposibilității continuării ei din cauza lipsei fondurilor (Fig. 11). Din punctul de vedere al conservării, trebuie precizat că în privința structurilor perisabile, acestea au fost fie distruse fără posibilitatea înregistrării lor, fie au fost cercetate în mod corespunzător, în timp ce în cazul monumentelor s-a recurs fie la soluția cea mai facilă – acoperirea cu pământ (proprietățile Dumitrescu – Fig. 11 și Butuza – Fig. 12), fie la utilizarea într-un mod necorespunzător a spațiului – transformarea unui turn de cetate în depozit de băuturi, cu intervenții efective asupra monumentului (proprietatea Ștefan Ene – Fig. 7), fie la distrugerea în mod deliberat a zidurilor spre a se putea turna fundația unei locuințe (proprietatea Pârveu - Fig. 9). Cu aceste ocazii, s-a constatat atât o lipsă de voință din partea proprietarilor în ceea ce privește modificarea proiectelor în sensul conservării și punerii în valoare a monumentelor de zid aflate pe proprietățile lor, cât și o lipsă de permeabilitate din partea arhitecților autori ai acestor proiecte, invitați să găsească soluții care să satisfacă atât necesitățile constructive moderne, cât și imperativele protecției monumentelor. În aceste condiții, în care interesele personale orientate spre construirea de locuințe se confruntă cu existența în subsolul proprietăților a unui potențial arheologic și monumental deosebit, considerăm că inițiativa instituțională trebuie să fie cea care să dea tonul. Este dificil de impus investitorilor privați, mai ales când este vorba de simple persoane particulare, să aibă în vedere conservarea și punerea în valoare a monumentelor, atâta vreme cât singura inițiativă consistentă în acest domeniu din partea instituțiilor abilitate este cea a restaurării tronsonului de zid de incintă estic cu turn în cadrul unei construcții de protecție amenajate în curtea dispensarului uman. În rest, zone aflate în domeniul public pe care se găsesc monumente (cazul turnului de la **Piatră** sau al zidului de la **Râpă**) sunt în cel mai bun caz abandonate, dacă nu transformate în gropi de gunoaie.

Anul 2000 marchează reglementarea precisă a problematicii complexe a protecției patrimoniului arheologic prin intermediul *Legii nr. 5/2000 privind amenajarea teritoriului național. Zone protejate, a prevederilor Ordonanței Guvernului nr. 43/2000 privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național*, ale *Legii nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil* și ale *Ordonanței de urgență a guvernului nr. 228/2000 privind protejarea monumentelor istorice*.

Astfel, potrivit *Legii nr. 378/2001* pentru aprobarea *Ordonanței Guvernului României nr. 43/2000 privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național*, se face reglementarea protejării patrimoniului arheologic prin definirea regimului juridic general al descoperirilor și al cercetării arheologice, adică acel

ansamblu de măsuri științifice, juridice, administrative, financiar-fiscale și tehnice menite să asigure prospectarea, identificarea, decopertarea, inventarierea, conservarea și restaurarea, asigurarea pazei, întreținerea și punerea în valoare a bunurilor arheologice, precum și a terenurilor în care se găsesc acestea, în vederea cercetării sau, după caz, a clasării acestora ca bunuri culturale mobile sau ca monumente istorice (art. 2, lit. a). Parte integrantă a patrimoniului cultural național, patrimoniul arheologic reprezintă, conform aceleiași legi, ansamblul bunurilor arheologice, fiind compus din siturile arheologice clasate în Lista cuprinzând monumentele istorice situate suprateran, subteran sau subacvatic, ce cuprind vestigii arheologice – structuri, construcții, grupuri de clădiri, terenurile cu potențial arheologic reperat, bunurile mobile, obiecte sau urme ale manifestărilor umane, împreună cu terenul în care acestea au fost descoperite (art. 2, lit. b). Protecția patrimoniului arheologic, ca element esențial al memoriei colective naționale și totodată ca sursă și instrument de studii istorice și științifice, se constituie într-o obligație morală a societății și are la bază colaborarea efectivă a specialiștilor (implicați în probleme de inventariere, prezență și menținere a vestigiilor, săpătură, documentare, cercetare, conservare, prezervare, reconstituire, informare, prezentare), a autorităților legislative și guvernamentale și administrației publice locale, a inițiativelor publice sau private, a marelui public. Printre acțiunile de protecție a patrimoniului arheologic pot fi amintite următoarele: în cazul lucrărilor de construire, modificare, extindere sau reparare privind căi de comunicație, dotări tehnico-edilitare, subterane și subacvatice, excavări, exploatari de cariere, se prevede ca investitorii, persoane fizice sau juridice de drept privat să finanțeze cercetarea; efectuarea oricăror modificări ale proiectului, necesare pentru protejarea descoperirilor arheologice; introducerea zonelor de patrimoniu în planurile cadastrale și în hărțile topografice de către Oficiul național de cadastru, geodezie și cartografie, de către oficiile din subordinea sa și de către oficiile de cadastru agricol și organizarea teritoriului agricol; obligația pentru proprietarii, administratorii sau titularii de alte drepturi reale asupra terenurilor în care se află situri arheologice sau pe care au fost înstituite zone cu patrimoniu arheologic reperat de a permite accesul personalului autorizat, în vederea cercetării arheologice și protejării patrimoniului arheologic, precum și asigurării măsurilor de protecție și de pază a bunurilor de patrimoniu arheologic; supravegherea de către serviciile publice descentralizate ale Ministerului Culturii a săpăturilor arheologice, urmată de avizarea, pe baza referatelor de specialitate, a lucrărilor ce urmează a fi efectuate în zonele cu patrimoniu arheologic sau de emiterea certificatului de descărcare de sarcină arheologică pe baza deciziei Comisiei Naționale de Arheologie; avizarea documentațiilor de urbanism și amenajare a teritoriului care includ situri arheologice sau zone cu patrimoniu arheologic reperat, ca și a studiilor de fundamentare care urmăresc definirea, instituirea și delimitarea zonelor protejate care cuprind patrimoniu arheologic de către Comisia Națională de Arheologie, ca organism științific de specialitate, fără personalitate juridică, cu rol consultativ în domeniul patrimoniului arheologic pe lângă Ministerul Culturii; propunerea de către Comisia Națională de Arheologie către Ministerul Culturii a achiziționării de terenuri cu bunuri de patrimoniu arheologic; importanța arheologiei preventive în evitarea sau limitarea distrugerii patrimoniului arheologic național; dezvoltarea unei politici contractuale între serviciile statului și întreprinzători, de finanțare a săpăturilor arheologice preventive pentru obținerea degrevării terenurilor de sarcină istorică; rolul autorităților administrației publice locale în protejarea patrimoniului arheologic aflat în domeniul public sau privat al unităților administrativ-teritoriale respective; sensibilizarea și mobilizarea opiniei publice. Potrivit *Ordonanței Guvernului nr. 43/2000*, prin zonă de

patrimoniu arheologic cunoscut și cercetat se înțelege terenul în care, ca urmare a cercetării arheologice, au fost descoperite bunuri arheologice din categoria siturilor arheologice clasate în Lista cuprinzând monumentele istorice situate suprateran, subteran sau subacvatic, ce cuprind vestigii arheologice de tipul structurilor, construcțiilor, grupurilor de clădiri și a bunurilor mobile, obiecte sau urme ale manifestărilor umane, împreună cu terenul în care acestea au fost descoperite (art. 2, lit. f). Prin zonă cu patrimoniu arheologic reperat se înțelege terenul delimitat conform legii, în care urmează să se efectueze cercetări arheologice pe baza informațiilor sau a studiilor științifice care atestă existența subterană sau subacvatică de bunuri de patrimoniu arheologic, susceptibile să facă parte din patrimoniul cultural național (art. 2, lit. h). În cazul zonelor cu potențial arheologic cunoscut și cercetat, regimul de protecție este reglementat de legislația în vigoare privitoare la protejarea monumentelor istorice și a bunurilor mobile care fac parte din patrimoniul cultural național (art. 5, lit. 3). În cazul tuturor construcțiilor pentru care se solicită autorizație de construcție în zonele cu patrimoniu arheologic, indiferent de sursa lor de finanțare și indiferent de amploarea lucrărilor ce urmează a afecta subsolul, este necesară descărcarea de sarcină arheologică, adică procedura prin care se confirmă că un teren în care a fost evidențiat patrimoniul arheologic poate fi redat activităților umane curente (*Legea nr. 378/2001*, art. 5, alin. 1), ceea ce nu se poate realiza decât după efectuarea unei cercetări arheologice pentru a determina dacă terenul pentru care s-a cerut această procedură va cunoaște sau nu un regim de protecție (*Ministerul Culturii. Ghid legislativ arheologie*, p. 16, 22-23). Solicitarea descărcării de sarcină arheologică poate interveni din partea oricărui investitor, public sau privat, indiferent de suprafața care urmează a fi afectată de investiție (construcția unei case, a unei fabrici sau a unei autostrăzi), fiind necesară în toate cazurile în care investiția urmează să afecteze patrimoniul arheologic, respectiv atunci când construcția urmează a fi amplasată pe un teren asupra căruia s-a instituit, conform legii, protecție (*Ministerul Culturii. Ghid legislativ arheologie*, p.16, 24-25). Certificatul privind eliberarea de sarcină arheologică a unui teren reprezintă actul administrativ prin care se anulează regimul de protecție instituit anterior asupra terenului în care a fost evidențiat patrimoniul arheologic (*Legea nr. 378/2001*, art.5, alin.2). Emiterea acestui certificat, indiferent de regimul proprietății terenului în cauză, este obligatorie înaintea începerii oricăror lucrări care pot afecta situl (*Legea nr. 182/2000*, cap. VI, art. 47 (6); finanțarea cercetărilor arheologice pentru emiterea acestui certificat, cu privire la terenurile în care se găsesc bunuri arheologice, identificate prin investigații anterioare, este asigurată de beneficiarul lucrărilor (art. 47 (7)). Regimul de monument istoric este conferit prin clasarea bunurilor imobile, construcțiilor și terenurilor situate pe teritoriul României și care sunt semnificative pentru cultura și civilizația națională și universală în Lista Monumentelor Istorice (*Ordonanța de urgență a guvernului nr. 228/2000* privind protejarea monumentelor istorice, art. 1, lit. 2-3). Mai trebuie menționat faptul că pentru fiecare monument istoric se instituie zona sa de protecție, prin care se urmărește conservarea integrală a monumentului istoric în cadrul său construit sau natural și care permite perceperea nealterată a monumentului (art. 9, lit. 1), că protejarea monumentelor istorice este parte componentă a strategiilor de dezvoltare economico-socială, urbanistică și de amenajare a teritoriului, la nivel național și local, monumentele istorice și zonele lor de protecție fiind evidențiate în planurile urbanistice generale și în toate celelalte documentații de urbanism și, respectiv, de amenajare a teritoriului (art. 10, lit. 2). În cazul siturilor suprapuse de așezări moderne, în condițiile în care sunt descoperite bunuri de patrimoniu imobil, investitorul este obligat să-și modifice parțial sau

total proiectul pentru a asigura integritatea și conservarea patrimoniului arheologic. Totodată, fiecare monument istoric are dreptul la instituirea unei zone de protecție cf. art. 9 din *Ordonanța de urgență a guvernului nr. 228/2000*, dar până la instituirea sa se consideră ca zonă de protecție suprafața delimitată cu o rază de 200 m în localități rurale, mășurați de la limita exterioară, de jur împrejurul monumentului istoric (*Legea nr. 5/2000*, art. 10; *Ministerul Culturii. Ghid legislativ – arheologie*, p. 119).

Trecerea în revistă a prevederilor legale referitoare la protecția patrimoniului arheologic, cuprinse în actele normative amintite, poate fi foarte utilă pentru cunoașterea mijloacelor care stau la dispoziția instituțiilor abilitate cu protecția patrimoniului, dar și pentru înțelegerea distanței dintre litera și spiritul legii și realitatea concretă.

În cazul cetății bizantine aflate în intravilanul localității Nufăru, se poate vorbi de un regim de protecție pe mai multe planuri. *Legea nr. 5/2000 privind amenajarea teritoriului național. Zone protejate*, marchează localitatea Nufăru în categoria unităților administrativ teritoriale foarte mare a patrimoniului construit cu valoare culturală de interes național (p. 46), deși mai potrivită ar fi fost încadrarea în categoria *monumente medievale identificate pe baza cercetărilor arheologice*. În cadrul *Repertoriului arheologic național* situl de la Nufăru apare cu nr. de cod 161062.09, iar în *Lista Monumentelor Istorice* la poziția 99/1955 și 37 a 0160, 37 a 0161 și 37 a 0163/1992 ca fortificație romano-bizantină și medievală. Din păcate, deși zonele de protecție pentru monumentele aflate în localități rurale au o rază de 200 m, mășurați de la limita exterioară, de jur împrejurul monumentului istoric (*Ministerul Culturii. Ghid legislativ – arheologie*, p.119), în cazul obiectivelor de la Nufăru această prevedere este aproape imposibil de respectat din cauza suprapunerii în totalitate a sitului de așezarea contemporană. Nu trebuie scăpat din vedere faptul că dispozițiile legale invocate mai sus (vezi capitolul IV din *Ordonanța nr. 43/2000* și titlul IV, capitolul II din *Ordonanța de urgență nr. 228/2000*) pun un mare accent pe rolul deținut în domeniul protejării patrimoniului cultural național de autoritățile locale care au dreptul și obligația de a se implica în luarea de măsuri implicite și explicite de protecție, pe baza documentațiilor de urbanism și a planului de amenajare a teritoriului național, de a asigura informarea agenților economici, a populației, a turiștilor privind existența ariilor protejate, a regimului construcțiilor în acestea, a statutului de proprietate publică a bunurilor culturale descoperite ca rezultat al cercetărilor arheologice sistematice și descoperirilor fortuite, precum și pedepsirea contravențiilor. Din păcate, chiar atunci când acestea sunt constatate, este prea târziu, monumentele fiind deja distruse și, fie nu se aplică sancțiuni, considerându-se că greșeala s-a comis deja, desființarea, distrugerea parțială sau degradarea monumentelor istorice nefiind sancționată conform legii, fie cuantumul bănesc al amenziilor este derizoriu. Nu a existat până în prezent tendința de prevenire prin informarea corectă, completă și în timp util a celor interesați de intervenții, în special de ordin constructiv, de către autoritățile locale, în ciuda existenței unor documentații la îndemâna lor. În condițiile în care pentru investitori și, mai ales, pentru persoanele particulare, se pune cu acuitate problema costurilor suplimentare și a întârzierii cauzate de intervențiile arheologice, a fost asigurată adesea finanțarea sau cofinanțarea de către instituțiile implicate în cercetarea și protejarea patrimoniului arheologic, în special prin intermediul Serviciului de Arheologie din Ministerul Culturii, în pofida faptului că atât *Ordonanța 43/2000* (art. 6, lit. a), cât și *Legea nr. 182/2000* (art. 47 (7)) sunt extrem de explicite în privința finanțării cercetării arheologice pentru emiterea certificatului privind eliberarea de sarcină arheologică a unui teren de către beneficiarul lucrărilor.

Revenind la problemele sitului arheologic de la Nufăru, după o serie de experiențe anterioare nefericite, dar și în condițiile prevederilor legale datorate anului 2000 și ale promulgării în 2001 a *Legii 378*, anii 2001-2002 au adus o schimbare în atitudinea autorităților locale, în sensul introducerii unei stricteți în eliberarea certificatelor de urbanism și a autorizațiilor de construire pe baza avizelor serviciilor descentralizate ale Ministerului Culturii și Cultelor, în conformitate cu certificatele de eliberare de sarcină arheologică. Mai rămâne însă foarte mult de făcut în privința cuprinderii în programele de dezvoltare economico-socială și urbanistică, respectiv de amenajare a teritoriului, a acelor obiective specifice privind protejerea patrimoniului arheologic, a asigurării pazei și protecției descoperirilor arheologice aflate în proprietate publică sau a participării la finanțarea, din bugetele proprii, a lucrărilor de protejere a monumentelor istorice.

Dincolo de importanța istorică și arheologică a unei cetăți ridicate *a fundamentis* de către bizantini după recucerirea ținuturilor Dunării de Jos, a doua, în ordine cronologică, fortificație descoperită prin săpături arheologice, trebuie precizat faptul că, în ceea ce privește perspectiva apropiată a cercetării, sunt necesare sondaje în vederea verificării traseului zidului de incintă pe laturile estică, vestică și sudică, a cercetării laturii nordice, deocamdată doar localizată, a identificării altor elemente de fortificație, turnuri și mai ales porți, pentru stabilirea, cu toată exactitatea permisă de context, a perimetrului fortificat al așezării. Se impune totodată cercetarea instalațiilor portuare descoperite în 1999 și dezvelirea lor integrală până în dreptul DS 120, urmată de conservarea și punerea în valoare a acestui monument de importanță cu totul specială pentru istoria așezărilor portuare de la Dunărea de Jos. Este necesară realizarea de sondaje în zona cea mai apropiată de Dunăre pentru a stabili maniera de realizare a fortificării spre nord, relația dintre zidul de incintă descoperit în 1995 pe DS 67 și instalațiile portuare surprinse la baza promontoriului stâncos, în apropierea DS 120 (**proprietatea Șinghi**). Este necesară o cercetare făcută după criterii exclusiv științifice a zidului de incintă surprins pe **proprietatea Pârnu**, actualmente distrus și acoperit de o construcție nouă, ceea ce, având în vedere blocarea cercetării în această zonă și în tot perimetrul curții, nu va mai fi posibil deocamdată decât prin sondarea DS 96. După cum atestă complexele și materialele arheologice descoperite pe teritoriul satului, fie în timpul investigațiilor organizate, fie întâmplător, începând cu secolul al X-lea s-a locuit intens pe toată suprafața promontoriului, urmele de viață din epoca medievală găsindu-se până la o distanță de 7-800 m de malul Dunării, pe toată coama promontoriului ce avansa altădată puternic spre nord, în secolul al XI-lea cel puțin, orașul extinzându-se până în sudul satului, în zona râpei, ceea ce face ca în cazul așezării fortificate de la Nufăru să existe atât o zonă de locuire *intra muros*, extrem de consistentă, cu depuneri arheologice conținând nivele ocupaționale ce depășesc 4 m înălțime, cât și o zonă de locuire *extra muros*, cu patrimoniu arheologic reperat, cu un potențial arheologic previzibil. În condițiile în care situl se află în intravilanul localității Nufăru, în care spațiile aparținând domeniului public și libere de construcții sunt aproape epuizate, obținerea de informații științifice se poate realiza aproape exclusiv prin săpături arheologice pe care le dorim mai degrabă preventive decât de salvare, cercetarea și conservarea complexelor arheologice trebuie îmbinate, experiența anterioară demonstrându-ne că lipsa protecției atrage de multe ori după sine blocarea cercetării în anumite zone.

Protejarea așezării bizantine fortificate de tip urban situate în teritoriul intravilan al satului Nufăru, așa cum reiese și din regulamentul local de urbanism ce însoțește planul de urbanism general aplicat localității începând din anul 2000 (Fig. 5) vizează atât zidul de

incintă, cercetat deocamdată doar prin intermediul unor tronsoane (latura de vest sub actualul local **Prislav**, latura de est în curtea dispensarului uman, latura de nord sub DS 67, latura de sud sub strada Căminului cultural / DS 289), cu elementele sale de fortificație cunoscute deocamdată (turnuri - beciul localului **Prislav** și în curtea dispensarului uman - și instalația portuară din punctul **Trecere bac**), cât și complexele arheologice aflate în perimetrul delimitat de zidul de incintă, reprezentate de locuințe cu structură de piatră sau de pământ și de gropi menajere, precum și complexele arheologice aflate în afara perimetrului fortificat din faza inițială a funcționării cetății, reprezentate de complexe de locuire (locuințe adâncite și de suprafață), menajere (gropi), meșteșugărești (cuptoare de olar) și funerare (morminte izolate și necropole) ori zona malului Dunării, de la baza promontoriului stâncos, foarte atrăgătoare pentru investitorii contemporani, dar marcată de descoperirea unor complexe arheologice foarte aproape de firul apei, inclusiv instalații portuare. Astfel, dincolo de introducerea unui regim strict de permisiuni și restricții în privința intervențiilor constructive pe traseul zidului de incintă și în spațiul delimitat de acesta, ceea ce implică efectuarea de cercetări arheologice complete în zonele afectate, până la descărcarea de sarcină arheologică a terenurilor, se impune și existența unui spațiu de protecție spre vest și respectiv spre est față de zidul de incintă (dincolo de DS 67 și 248), ca și în zona cuprinsă între zidul sudic al cetății (vizibil pe strada Căminului cultural / DS 289) și zidul-baraj din punctul **Râpă** și, mai ales, în zona malului Dunării, spre a nu a fi afectate vestigiile *extra muros*. În cazul vestigiilor arheologice situate *intra muros*, inclusiv zidul de incintă, se impune cercetarea arheologică sistematică, urmată, în cazul descoperirilor de monumente de zid, de conservarea lor *in situ*, în timp ce pentru cele susceptibile de a se afla în zona *extra muros*, se impun sondaje și, în funcție de tipul descoperirilor, extinderea săpăturilor arheologice până la epuizarea depunerilor ocupaționale. Trebuie insistat asupra faptului că intervențiile moderne de ordin constructiv, chiar dacă nu afectează depunerile arheologice în totalitatea lor, unele coborând doar până la 1 m în subsol, blochează cercetarea în spațiul respectiv, ceea ce impune decopertarea prin săpături arheologice, investigarea, recoltarea, înregistrarea patrimoniului arheologic până la epuizarea sa în spațiul respectiv, deci până la atingerea pământului steril din punct de vedere arheologic. Asemenea intervenții presupun coborârea la mari adâncimi, ceea ce implică automat proiecte speciale pentru ridicarea celor mai simple construcții, mărinde enorm costurile investițiilor și putând conduce la o descurajare a celor dispuși în acest sens. Evident, în cazul amenajărilor de tipul împrejmuirilor de proprietăți, alimentării cu apă, instalării de cabluri telefonice, soluția este cea de supraveghere a lucrărilor din partea arheologilor și de intervenție efectivă doar în cazul unei distrugerii iminente (de tipul un zid necunoscut până în prezent identificat prin astfel de acțiuni).

Protejarea patrimoniului arheologic de pe teritoriul satului Nufăru, aparținând în special epocilor romano-bizantină și bizantină, presupune deci un aspect preventiv, referitor la protejarea zidului de incintă, cu toate elementele sale de fortificație, ca și a vestigiilor, de zid și perisabile, din interiorul perimetrului fortificat și din exteriorul lui, în cadrul unei zone delimitate. În acest sens, recomandarea arheologului, care de altfel este și stipulată legal, este ca orice intervenție de ordin constructiv în spațiul delimitat de fortificația bizantină, ca și în cel *extra muros*, extrem de sensibile ambele din punctul de vedere al patrimoniului, dacă nu poate fi evitată, să fie precedată de o săpătură arheologică de salvare, menită a asigura descărcarea de sarcină arheologică a terenului în cauză. Prin intervenții de ordin constructiv înțelegem inclusiv săparea șanțurilor pentru fundațiile viitoarelor amenajări, șanțuri care produc ireparabile

distrugerii depunerilor arheologice, mai ales în condițiile în care viețuirea în epoca bizantină este reperabilă începând de la cota $-0,50$ m față de actualul nivel de călcare în principal prin complexe de locuire cu structuri de pământ. Săpătura arheologică, anterioară oricăror intervenții legate de amenajări constructive (locuințe, garaje, garduri, amenajări sanitare) care afectează subsolul, este necesară pentru evitarea distrugerii complexelor arheologice și pentru obținerea informației științifice, ca și pentru eliminarea costurilor suplimentare cerute de schimbările amplasamentelor, modificările aduse proiectelor de construcție și structurii de rezistență a viitoarelor clădiri în condițiile descoperirii de vestigii care nu necesită conservare *in situ*. Este obligatoriu ca toți cei interesați de realizarea de locuințe, garaje, garduri, amenajări sanitare în perimetrul de interes arheologic de pe teritoriul satului Nufăru să fie informați de către autoritățile locale asupra potențialului subsolului și să solicite avizul instituțiilor abilitate cu protecția patrimoniului în teritoriu (în cazul de față Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Tulcea), urmând ca membrii colectivului de cercetare a sitului de aici să efectueze săpăturile arheologice în vederea emiterii certificatului de eliberare de sarcină arheologică. De abia după încheierea cercetării arheologice și stabilirea modalităților de protecție a complexelor descoperite se vor realiza proiectele de construcție, condiționate de amplasarea și de conservarea monumentelor descoperite, în special a celor cu structură de piatră și, în măsura posibilităților, a punerii lor în valoare. În condițiile în care nu se pot realiza schimbări ale amplasamentelor viitoarelor locuințe din lipsă de spațiu, nu se pot evita fundațiile foarte profunde sau realizarea de beciuri și garaje subterane, este absolut obligatorie conservarea monumentelor în așa fel, încât să nu intre sub nici o formă în contact cu amenajările contemporane.

Protejarea patrimoniului arheologic de pe teritoriul satului Nufăru presupune și un aspect efectiv, constând în protejarea monumentelor deja descoperite, cercetate și vizibile actualmente - turnul romano-bizantin din punctul **Piatră** (Fig. 13), "zidul-baraj" din punctul **Râpă** (Fig. 14), instalația portuară din punctul **Trecere bac** (Fig. 10), prin interzicerea depozitării de resturi menajere, a sustragerii de piatră și conservarea lor viitoare pe bază de proiecte de specialitate; protejarea monumentelor deja descoperite și cercetate parțial, dar acoperite cu pământ sau construcții din diverse motive (turnul romano-bizantin de pe **proprietatea Butuza** (Fig. 12), construcțiile de piatră de pe **proprietatea Dumitrescu** (Fig. 11), zidul de incintă de pe **proprietatea Pârnu** (Fig. 9). Amplasarea satului Nufăru pe un traseu cu potențial turistic, Tulcea (=Aegyssus) – Murighiol (=Halmyris), ar putea și ar trebui să intereseze comunitatea locală în sensul realizării cât mai urgent posibil a unui proiect amplu de protejare a vestigiilor, pe baza cercetării complete a situațiilor supuse, prin forța lucrurilor, distrugerii, urmată de conservarea și punerea în valoare măcar a monumentelor încă vizibile amintite. Se remarcă aspectul monumentului și densitatea ocupațională a zonei din punctul **Trecere bac**, extrem de interesante din punctul de vedere al cercetării științifice, dar și al potențialului cultural și turistic deosebit al zonei, impunându-se continuarea cercetării instalației portuare și dezvelirea sa integrală până în dreptul DS 120, urmată de conservarea și punerea în valoare a acestui obiectiv de importanță cu totul specială pentru istoria așezărilor portuare de la Dunărea de Jos, al doilea monument descoperit și cercetat de acest tip aparținând epocii bizantine, după cel al bazei navale bizantine din insula Păcuilui lui Soare, total diferit însă de acesta din punct de vedere constructiv. Precizăm că zona în care este amplasat acest monument este situată în proximitatea punctului de traversare a Dunării spre și din Deltă, constituind deci un spațiu turistic predilect, ceea ce ar putea implica eventual obținerea de venituri pentru comunitatea locală, evident, după o punere în valoare

adecvată. Acest lucru nu poate fi însă posibil decât prin introducerea terenului care adăpostește instalația portuară a cetății bizantine în domeniul public, ceea ce ar permite intervenții specifice legate de monumentele istorice, începând de la împrejmuirea terenului până la restaurarea obiectivului.

Comunitatea locală ar putea fi capacitate și din punctul de vedere al contribuției la amenajarea în sens muzeistic a construcției ce adăpostește ruinele zidului de incintă estic.

Dacă în cazul acțiunilor efective, este esențial rolul autorităților administrației publice locale și al instituțiilor abilitate în protejarea patrimoniului arheologic (Ministerul Culturii și Cultelor, Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Tulcea), în cazul prevenirii distrugerilor sunt de mare interes documentațiile de urbanism, adică acele ansambluri de documente scrise și grafice, grupate în planurile urbanistice generale, zonale și de detaliu, în special regulamentele însoțitoare ale planurilor de urbanism general, care stabilesc și măsurile de protecție contribuind la asigurarea unei relații mai bune între cetățenii investitori și arheologi, conservatori, restauratori.

Bibliografie

- Andonie, C. 1995, *Cetatea și așezarea bizantină de la Nufăru, jud. Tulcea*, Revista Muzeului Militar Național București, Supliment 1, 15-18.
- Andonie, C., Damian, Oana, Damian, Paul 1996, *Nufăru, jud. Tulcea*, în CCA, *Campania 1995*, Brăila, 81-82, nr. 96.
- Atanasov, G. 1994, *La Vicina médiévale et la forteresse de Nufăru*, Etudes balkaniques 1, 109-128.
- Baraschi, Silvia 1989, *Sur la topographie ponto-danubienne au Moyen Age. I. Proslavitzza*, RRH 28, 1-2, 52-68.
- Baraschi, Silvia 1991, *Unele probleme despre Proslavița*, Peuce 10, 399-409.
- Baraschi, Silvia 1991a, *Despre civilizația urbană din Dobrogea în secolele XI-XIV*, SCIIVA 42, 3-4, 133-152.
- Baraschi, Silvia, Damian, Oana 1993, *Considérations sur la céramique émaillée de Nufăru*, Dacia, NS 37, 237-277.
- Baraschi, Silvia, Moghior, N. 1979, *Sondajele de la Nufărul-Ilganii de Jos (jud. Tulcea)*, SMMIM 12, 186-192.
- Baraschi, Silvia, Moghior, N. 1980, *Cercetările arheologice de la Nufăru-Ilgani (1979)*, SMMIM 13, 123-134.
- Baraschi, Silvia, Moghior, N. 1981-1982, *Șantierul arheologic Nufăru-Ilgani (1980)*, SMMIM 14-15, 69-82.
- Baraschi, Silvia, Moghior, N. 1983, *Săpăturile de salvare de la Nufăru (1980)*, SMMIM 16, 134-139.
- Baraschi, Silvia, Moghior, N. 1984-1985, *Date noi referitoare la fortificațiile medieval-timpurii din complexul arheologic de la Nufăru-Ilgani, județul Tulcea*, SMMIM 17-18, 144-151.
- Barnea I. 1983, *Sigilii bizantine inedite din Dobrogea (I)*, Pontica 16, 263-272.
- Barnea I. 1985, *Sceaux byzantins du nord de la Dobroudja*, RÉSEE 23, 1, 29-35.
- Barnea I. 1986, *Noi contribuții la istoria themei Paristrion (Paradunavon)*, SCIIVA 37, 3, 268-274

- Barnea I. 1987, *Sceaux byzantins de Dobroudja*, Studies in byzantine Sigillographie 1, 77-88
- Barnea I. 1990, *Sigilii bizantine inedite din Dobrogea (III)*, Pontica 23, 315-334
- Barnea I. 1993, *Sceaux byzantins inedits de Dobroudja*, Studies in byzantine Sigillographie 3, 55-67
- Barnea I. 1995, *Sceaux byzantins inedits de Dobroudja*, Studies in byzantine Sigillographie 4, 97-110.
- Barnea I. 1996, *Sigilii bizantine din Dobrogea*, SCIVA 47, 2, 215-220.
- Barnea I. 2000, *Sigilii bizantine din nordul Dobrogei*, în *Simpozion de numismatică dedicat împlinirii a patru secole de la prima unire a românilor sub Mihai Voievod Viteazul*, Chișinău, 28-30 mai 2000, București, 103-108.
- Barnea, I. 1997, *Sceaux byzantins inedits de Dobroudja*, Études byzantines et postbyzantines, 3, 93-98.
- Damian, Oana 1993, *O necropolă medievală timpurie descoperită la Nufăru, jud. Tulcea*, SCIVA 44, 1, 80-113.
- Damian, Oana 1996, *Considerații asupra ceramicii smălțuite cu decor zoomorf de la Dunărea de Jos*, Peuce 12, 187-194.
- Damian, Oana, Andonie C. 1997, *Nufăru, jud. Tulcea*, în CCA, *Campania 1996*, București, 40, nr. 69.
- Damian, Oana, Andonie C. 1997a, *Nufăru, jud. Tulcea*, în CCA, *1983-1992*, București, 61-63, nr.44.
- Damian, Oana, Andonie C. 1998, *Nufăru, jud. Tulcea, A*, în CCA, *Campania 1997*, Călărași, 45-46, nr. 54.
- Damian, Oana, Andonie, C., Damian, P. 1994, *Nufăru, jud. Tulcea, A.*, în CCA, *Campania 1993*, Satu Mare, 42, nr.85.
- Damian, Oana, Andonie, C., Damian, P. 1994a, *Date privind incinta vestică a cetății bizantine de la Proslavița - Nufăru*, Istros 7, 167-182.
- Damian, Oana, Andonie C., Damian, P. 1995, *Nufăru, jud. Tulcea, A.*, în CCA, *Campania 1994*, Cluj, 59-60, nr. 85.
- Damian, Oana, Andonie C., Stănică, A., Vasile, M. 2002; *Nufăru, jud. Tulcea*, în CCA, *Campania 2001*, Buziaș, 216-218, nr. 151.
- Damian, Oana, Andonie C., Vasile, M. 2000, *Nufăru, jud. Tulcea*, în CCA, *Campania 1999*, Deva, 67-68, nr. 94.
- Damian, Oana, Andonie C., Vasile, M. 2001, *Nufăru, jud. Tulcea*, în CCA, *Campania 2000*, Suceava, 164-165, nr. 134.
- Damian, Oana, Andonie, C. 1998a, *Cercetările de la Nufăru, jud. Tulcea. Campaniile 1996-1997*, Revista Muzeului Militar Național București, Supliment 4, 27-34.
- Damian, Oana, Damian, P. 1995-1996, *Eléments chrétiens de l'époque byzantine au Bas Danube*, Pontica 28-29, 233-244.
- Damian, Oana, Mănăstireanu, S. 1998, *Nufăru, jud. Tulcea, B.*, în CCA, *Campania 1997*, Călărași, 45-46, nr. 54.
- Damian, Oana, Mănucu-Adameșteanu, Gh., Andonie, C. 1995, *Nufăru, jud. Tulcea, B.*, în CCA, *Campania 1994*, Cluj, 60, nr. 85.
- Mănucu-Adameșteanu, Gh. 1983, *Cercetările arheologice efectuate în com. Nufăru (jud. Tulcea)*, Materiale (a XV-a Sesiune anuală de rapoarte, Brașov, 1981), București, 470-473.

- Mănuclu-Adameșteanu, Gh. 1984, *Din nou despre vasele sferoconice în lumina descoperirilor din nordul Dobrogei*, Peuce 9, 363-374.
- Mănuclu-Adameșteanu, Gh. 1984a, *Un medalion de chihlimbar descoperit la Nufăru*, Pontica 17, 225-230.
- Mănuclu-Adameșteanu, Gh. 1991, *Un cuptor medieval de ars ceramică descoperit la Nufăru*, jud. Tulcea, SCIVA 42, 1-2, 57-74.
- Mănuclu-Adameșteanu, Gh. 1991a, *Circulația monetară la Nufăru în secolele X-XIV*, Peuce 10, 497-554.
- Mănuclu-Adameșteanu, Gh. 1994, *Nufăru*, jud. Tulcea, B, în CCA, Campania 1993, Satu Mare, 42-43, nr.85.
- Mănuclu-Adameșteanu, Gh. 1998, *Nufăru (jud. Tulcea) - oraș bizantin fortificat la Dunărea de Jos (sec. X-XIII)*, Arheologia Medievală 2, 79-86.
- Mănuclu-Adameșteanu, Gh., 2001, *Istoria Dobrogei în perioada 969-1204. Contribuții arheologice și numismatice*, București
- Mănuclu-Adameșteanu, Gh., Mănuclu-Adameșteanu, Mihaela 1986, *Rezultatele cercetărilor întreprinse la Nufăru*, Materiale (a XVI-a Sesiune anuală de rapoarte, Vaslui, 1982), București, 211-214.
- Oberländer-Târnoveanu, E. 1998, *Monede antice și bizantine descoperite la Nufăru (jud. Tulcea), păstrate în colecția Muzeului Militar Național*, BSNR 88-89, 1994-1995, 142-143, 1998, 71-106.
- Oberländer-Târnoveanu, E., Mănuclu-Adameșteanu, Gh. 1984, *Monede din secolele XII-XIV descoperite la Nufăru*, jud. Tulcea, Peuce 9, 257-266.

***La forteresse byzantine de Nufăru. Sur les problèmes
d'un site superposé par un village contemporain***

Résumé

Les auteurs présentent la situation d'une forteresse danubienne, située dans le Nord de la Dobroudja, bâtie à la fin du Xe siècle, après la reconquête de la région du Bas Danube par l'Empire Byzantin, cité entièrement superposée par un village contemporain. Après un aperçu sur les problèmes archéologiques (le mur d'enceinte avec ses éléments de fortifications, des structures d'habitat, des nécropoles, des matériaux archéologiques), l'article fait une analyse des questions de la recherche scientifique systématique et préventive, de la protection du patrimoine du point de vue législatif, de la conservation et de la mise en valeur des monuments découverts.

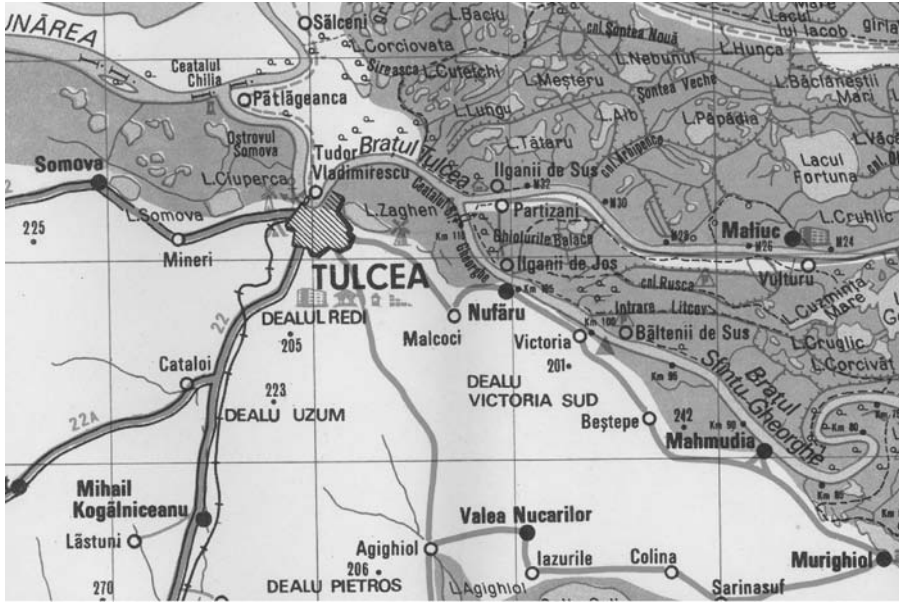

Fig. 1. Localizarea sitului Nufăru
Fig. no 1. La localisation du site archéologique Nufăru

Fig. 2. Promontoriu pe malul sudic al brațului Sf. Gheorghe pe care se desfășoară localitatea Nufăru. Vestigii ale unui turn romano-bizantin
Fig. no 2. Promontoire sur le rivage sud du bras Saint Georges, sur lequel est située la localité Nufăru. Vestiges d'une tour romaine-byzantine

Fig. 3. Vedere dinspre nord a satului Nufăru
Fig. no 3. Vue générale du village Nufăru

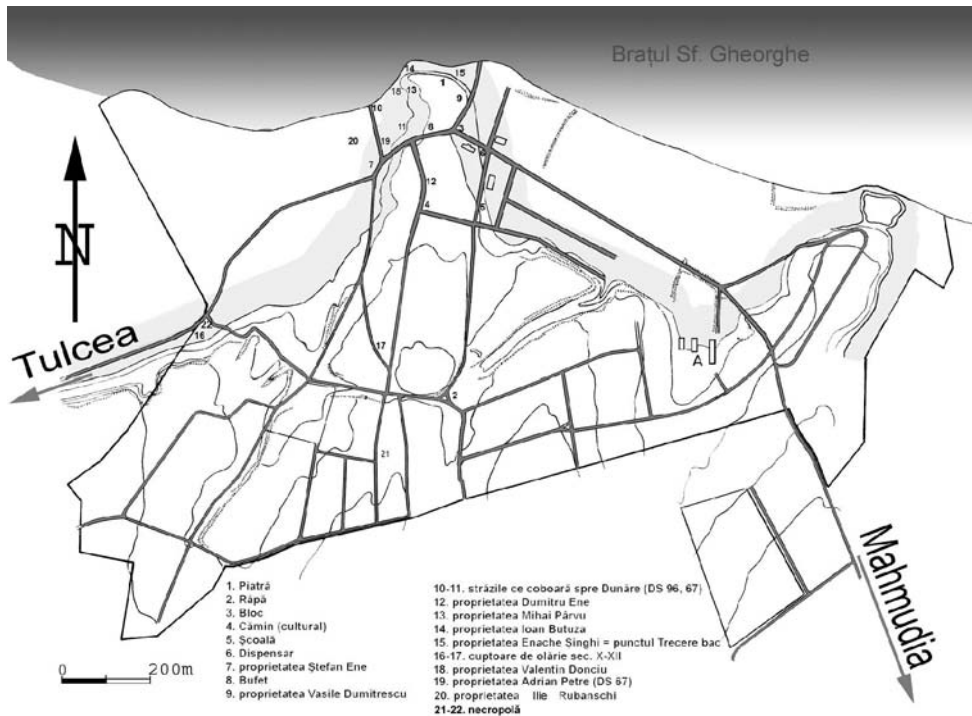

Fig. 4. Planul satului Nufăru cu punctele în care s-au efectuat cercetări arheologice în perioada 1978 - 2002

Fig. no 4. Le plan du village Nufăru. L'emplacement des fouilles archéologiques pendant les années 1978-2002

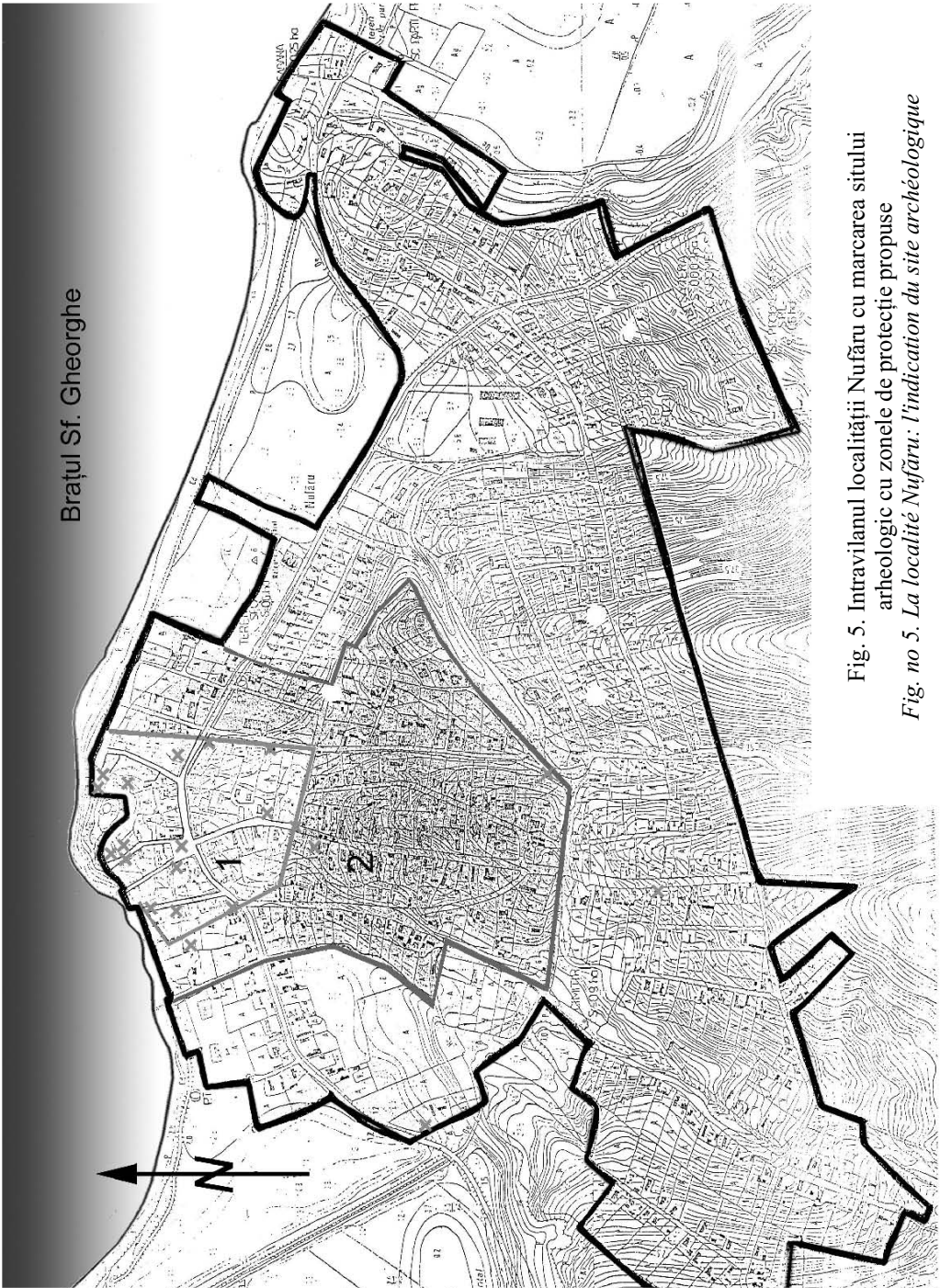

Fig. 5. Intravilanul localității Nufăru cu marcarea sitului arheologic cu zonele de protecție propuse

Fig. no 5. La localité Nufăru: l'indication du site archéologique

1

2

3

4

Fig. 6. Zidul de incintă sudic al cetății bizantine, vizibil pe DS 289, descoperit în 1981(1-2).
Zidul de incintă nordic, descoperit în 1995 pe DS 67 (3-4).

Fig. no 6. Le mur de l'enceinte du Sud de la forteresse byzantine, fouillé en 1981, visible sur une autre rue (DS 289). Le mur de l'enceinte du Nord, découvert en 1995 sur une rue (DS 67).

1

2

3

4

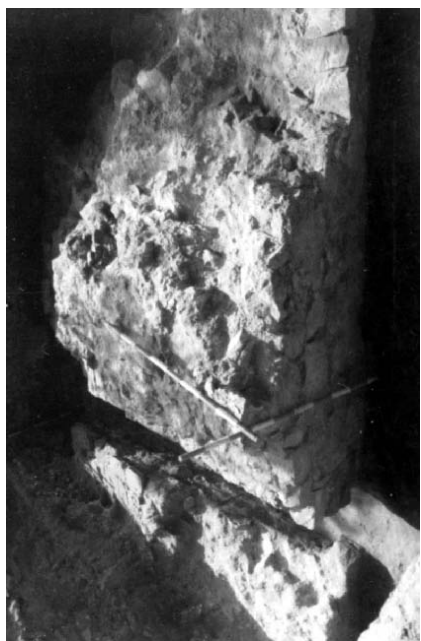
5

6

Fig. 7. Proprietatea Ștefan Ene. Zidul de incintă vestic bizantin (1-2), Turn aparținând zidului de incintă vestic (3-4), cu destinația sa actuală (5), suprapus de localul Prislav (6)

Fig. no 7. La propriété Ștefan Ene. Le mur de l'enceinte de l'Ouest. Tour appartenant au mur de l'enceinte de l'Ouest, superposée par le bistro Prislav, et sa destination à l'heure actuelle

1

2

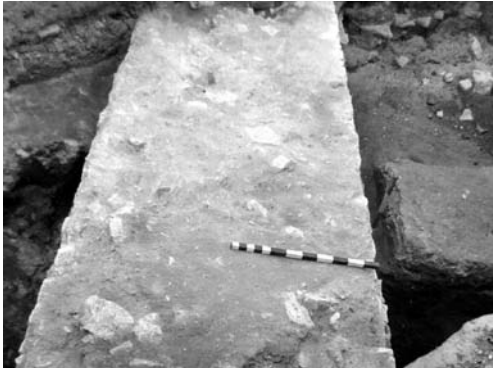

3

4

Fig. 8. Tronson din zidul de incintă estic bizantin cu turn (1-3), adăpostit de o construcție de protecție (4)
 Fig. no 8. Tronçon du mur de l'enceinte de l'Est et sa tour; abrités par une construction de protection

1

2

3

4

5

Fig. 9. Proprietatea Mihai Pârvu. Zid de incintă bizantin (1-3), distrus (4) pentru fundația actualii case (5)

Fig. no 9. La propriété Pârvu. Mur d'enceinte détruit pour la fondation d'une maison contemporaine

1

2

3

4

5

Fig. 10. Proprietatea Enache Şinghi. Instalația portuară a cetății bizantine la sfârșitul campaniei 1999 (1-2); în 2000, după intervenția proprietarului (3-4); după campania arheologică 2000 (5)

Fig. no 10. La propriété E. Şinghi. L'installation portuaire: à la fin de la campagne archéologique de l'année 1999; après l'intervention du propriétaire, en 2000; après la campagne archéologique, en 2000

1

2

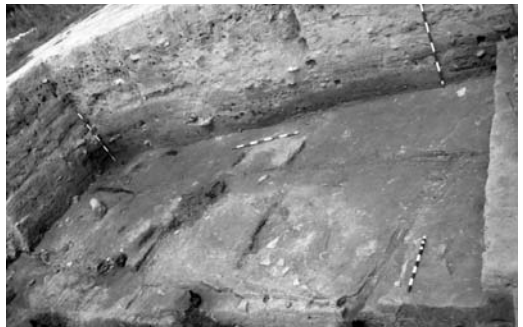
3

4

5

6

Fig. 11. Vestigii bizantine de pe proprietatea Vasile Dumitrescu (1-2). Proprietatea Adrian Petre - spațiul de desfășurare a unor ample săpături de salvare în perioada 2000-2002 (3-6)
Fig. no 11. Vestiges byzantins découverts sur la propriété V. Dumitrescu. La propriété A. Petre - le lieu du déroulement des amples fouilles préventives pendant les années 2000-2003.

Fig. 12. Turn romano-bizantin cercetat pe proprietatea Butuza
Fig. no 12. Tour romaine-byzantine découverte sur la propriété Butuza

Fig. 13. Turn romano-bizantin descoperit în punctul "Piatră"
Fig. no 13. Tour romaine-byzantine découverte à „Piatră”

Fig. 14. "Zid-baraj" aparținând cetății bizantine descoperit în punctul "Râpa"
Fig. no 14. „Mur-barrage” de la forteresse byzantine, découvert à „Râpa”